

Gospodarski vestnik

Št. 2.

V Gorici, dne 1. februarja 1924.

Leto II.

Izhaja enkrat na mesec. Stane letno 10 lir.
Posamezna številka 1 L.

Uredništvo in uprava v Gorici, Via Giosue
Carducci št. 7./1.

Ušaj Just:

Naše povojno kmetovanje.

Vojna je v kratki dobi mnogo predrugačila. Razmere, ki so se stvarjale tekom stoletij, so se takorekoč kar čez noč spreobrnille. Zato pa tudi označuje mo zadnjo veliko vojno, kot dobo svetovnega prevrata. Ta prevrat ni bil samo politični, ampak tudi gospodarski, ker je močno posegel v gospodarstvo vseh slojev in vseh narodov. Tako je tudi močno vplival na kmetijstvo. Ono je od prevrata najtežje prizadeto, ker se ne more tako hitro prilagoditi novim razmeram in novim zahtevam, kakor industrija in obrt. Temu je kriva »železna srajca« kmetske starokopitnosti in dejstvo, da se ne da uporaba zemljišča tako lahko menjati v druge svrhe in namene. Pomislite, kako veliko škodo bi trpeli naši vinogradniki, ako bi jih razmere primorale, da posečejo trte in da zemljišča, ki služijo zdaj kot vinogradi, uporabijo v druge namene! Vendar se da z vstrajno voljo, razumnim in smotrnim vodstvom v tem pogledu marsikaj doseči. V to svrho hočem tu podati nekoliko nasvetov, za vsako stroko kmetijstva posebej.

V poljedelstvu bi se moralo uvesti smotreno kolobarenje. Pod tem kolobarenjem razumemo večkratno redno menjavanje pridelkov na njivah. S tem dosežemo boljše in popolnejše izkoriščanje zemljišč, boljši in večji pridelek in nadležnega in škodljivega plevela očiščena zemljišča. Za zatiranje plevela, nimamo boljšega in vplivnejšega orožja v rokah, kakor je redno kolobarenje. V rednem kolobarenju se mora pridelovati tudi živalska krma na njivah, ki je in bode v bodočnosti na koristnejši in tudi dobičkanosnejši pridelek. Splošno

bi moral naš kmet posvetiti svojo pozornost v mnogo večji meri pridelovanju krme na njivah, kakor je to storil do zdaj. V to svrho je najprikladnejša setev raznih mešanic trav in detelj, ki trajajo eno, dve in tri leta. Take trave bi bile: laška ljuljka, angleška ljuljka, francoska pahovka ali travulja; detelje pa: domača, bela, švedska detelja in ranjek. Lucerne navadno ne rabimo v te namene, ker traja več let in je vsled tega ne sejemo kot menjalni pridelek v kolobarenju. Pač pa je lucerna najpriporočljivejša detelja za menjalni travnik, ki lahko traja 8 do 10 let. V ta namen jo lahko sejemo samo med žito, ali pa mešano s kako travo, ki traja več let. Ko postane v starosti lucerna redka, naj se deteljišče brezpogojno preorje, poseje z dobrimi travami in travniškimi deteljami, ali pa uporabi kot njiva. Naj se pa ne pušča, da se samo zaledini. Taki travniki, ki se na opuščeni deteljiščih sami zaledinijo, so slabi, ker so polni manj vrednih trav in plevela. Zlasti se pojavi v veliki meri škodljivi velikolistnati trojpotec, ki odvzema s svojimi širokimi listi obilo prostora.

Zal, da je setev travnih in deteljnih mešanic pri nas malotično nepoznana in da se vsled odmerjenega prostora tukaj z njimi ne moremo baviti, čeravno bi bil poduk v tem pogledu zelo potreben in koristen. Vendar naj bi naprednejši gospodarji čimprej začeli sejati te mešanice, seveda s predhodnim posvetovanjem s kakim strokovnjakom, ki bi jim dale volje šel na roko. S tem bi bil storjen velik korak naprej in drugi uvidevali koristnost, bi mu gotovo sledili. Poleg imenovanih travnih in detelj-

nih mešanic, so znane tudi druge mešanice graščice, graha in grahorice itd. Setev teh mešanic ni tako priporočljiva in nima take važnosti, kot travnih in deteljnih, ker stane njih seme preveč.

Drugače v poljedelstvu ni bogve koliko iskati drugih pridelkov, dozdej znanih, pač pa bo treba naše poljedelstvo modernizirati. Pri tem bomo morali paziti na to, da se uvede poleg že omenjenega rednega kolobarenja, čimvečja in obširnejša uporaba strojnega dela v poljedelstvu, ki bi nadomestilo drago delo človeških rok. Ako pa hočemo vpeljati strojno delo v našem kmetijstvu, pa moramo izvesti neke predpogoje, ki bodo omogočili strojna dela na naših poljih in olajšali nabavo dragih strojev.

Med pogoji, ki so za uspešno strojno delo neobhodno potrebni, je prvi: povečanje njiv in polja. To je mogoče doseči na ta način, da poedine parcele razbimo po možnosti edino kot njive, druge kot travnike, tretje kot vinograde itd. Ker je pa popolni sklad, takoiimenovano arondiranje premnogih parcel, vsled velike različnosti zemljišč skoraj nemogoč, je priporočljivo, da si posestniki sami med seboj zamenjajo parcele in s tem povečajo njih obseg. Tudi je v ta namen potrebno izpremeniti način posejanja obdelovanja pri poedinih panogah kmetijstva. Pri koruzi in okopavinah bi morali v prvi vrsti gledati na to, da jih sejemo, oziroma sadimo v vrstah, dovoljno širokih za obdelovanje z okopalniki in drugimi stroji, kakor delajo že okoli Gorice.

Ker je pa poedinemu malemu kmetu skoraj nemogoče nabaviti si vse potrebne in koristne stroje, moramo misliti na osnivanje kmetijskih gospod. zadrug, katere bi poskrbele za potrebne stroje zadrugnim potom in omogočile njih zadrugno in skupno uporabo. To bi bilo neprecenljive koristi za naše kmetijstvo. Lahko smelo trdim, da bi bil napredek v tem pogledu rešilna roka potapljačemu se kmetu.

Od novih kultur, dozdej pri nas še nepoznanih, bi bilo pridelovanje tobaka lahko od koristi. Pa tudi tu zadenemo na velike težkoče, ker vlada za sajenje tobaka ne da posebno rada dovoljenja, ker

pridelkov ne takoj odzveva in ker odnosa s plačilom. Konečno je za pridelovanje tobaka potrebno mnogo znanja in posebne naprave sušilnic, ki se pa dajo zgraditi le zadrugnim potom. Poleg tega pa trpi tobak silno od toče in vetra, katerih vremenskih prikazni pa pri nas navadno ne primanjkuje. Morebiti bi pri nas po dolinah dobro vspevala konoplja, ki daje lepih prihodkov v deželah severne Italije.

Za uspešno poljedelstvo, kakor tudi splošno za vse kmetijstvo, je potreben dober gnoj. Kako tega pridelujemo in kako moramo z njim ravnati, bo naš list še obširno poročal.

Velike važnosti za poljedelstvo so pa tudi stalni travniki in dobri pašniki. Na teh pridelujemo krmo in od nje kot postranski pridelek pa gnoj, ki ga rabimo za njive in vinograde. Travnikom torej odvzamemo in njivam dajemo. Zato pa pešajo travniki. Temu je treba od pomoči in sicer z rabo umetnih gnojil, zlasti superfosfata in Thomasove žlindre, ker ti dve gnojili sti najprikladnejši za travnike. Na travnikih nam dela plevel, mah in kisle trave veliko škoda. Zato jih moramo z vsemi sredstvi zatirati. Najuspešnejše sredstvo proti plevelu na travnikih je zgodnja košnja. umno gnojenje in pravočasno branjenje. Proti kislim travam pomaga pa edino osušenje vlažnih travnikov. Izravnaje krtin, očiščenje travnikov kamenja, grmovja pa bodi vsakemu gospodarju prvo spomladansko delo na travnikih.

Na planinskih pašnikih pa naj bi se izvršila sledeča nujna dela: Poskrbeti bi se moralo za skupne staje, kjer bi živina pred dežjem in mrazom našla zavetišča in kjer bi lahko počivala. Od tega bi imeli dvojne koristi in sicer živali bi obvarovali pred prehladom, drugimi boleznimi in muhami in v skupni staji bi pridelovali gnoj, katerega bi po potrebi raztrosili po pašnikih in košenicah. Istotako bi moral pastir raztrositi živalske odpadke, ki jih živina pusti po pašnikih, ker na mestu odpadka ne raste par let trava in ko zraste, jo živina ne mara. Poleg teh del, naj bi pastir čistil pašnike kamenja, osata in škodljivega grmičevja.

(Dalje.)

Zadružništvo.

Dr. K. M.:

POSUJILNICE.

(Dalje.)

Iz teorije pošao je Raiffeisen na praksu. Osnovao je prvu kreditnu zadrugu, posujilnicu. Isprva je naravno išlo dosta lagano, no kako je bila osnovana na jakom i zdravom temelju, to nije mogao da izostane uspjeh. Tako je i bilo. Uspjela je prva zadruga, za njom su se počela osnivati druge, najprije u Njemačkoj, pak dalje po cijeloj Evropi, a došle su i do nas i to okolo godine 1880.

Osim prvog i takorekuć glavnog zadatka, naime pomagati članove sa davanjem jeftinih zajmova, dao im je osnivač i začetnik i drugu zadaću, malne isto tako važnu, kao i prvu, da sabire od seljaka u okolici zadruga i sasna malene iznose kao uloške te da na taj način posluži dvim ciljevima. Prvo, da ljudi ne drže novca kod kuće (u čarapi ili pod gredom, kako kod nas kaže), gdje im leži bez koristi te im može da izgori ili da ga pokradu i sl., već da ga ulože sigurno i na kamate. Drugo, htijelo se je na taj način probuditi u narodu veći i dublji smisao za štednju. Ko je uložio i malenu svotu u posujilnicu, dobio je, jasno, za to potvrdu, knjižicu, no samog novca nije imao pod rukom, već je morao da se u slučaju potrebe zateče do zadruga, pa da zamoli da mu vrate novac. Da ga je imao kod sebe, bio bi ga više puta uludo zabacio: ili bi išao u krčmu ili na nepotrebnu zabavu ili bi kupio suvišnu stvarcu, a pošto momentalno tog nije bilo, ostalo je.

Novac na taj način sabran od malih uložaka, jasno da nije ležao bez koristi u društvenoj blagajni, već se ga je dalo na posudu potrebitim zadrugarima. Ako ga je bilo previše, t. j. da se nije moglo svega dati na posudu zadrugarima, posujilnica je ostatak posudila uz kamate kojoj susjednoj zadruzi, koja nije dobivala toliko sretstava, koliko ih je rabila. Na taj je način bila potpuno provedena misao Raiffeisena o pomoci seljaka; uzajamna samopomoć, t. j. da se seljaci međusobno podupiru, a da im ne treba

da se utiču za pomoć drugima, kojim je bilo samo do toga, da se čim više okoriste. Tu službu međusobne pomoći vršile su posujilnice; sabirale su novac kod onih seljaka, što no su ga imali, a nije im rabio za tekuće potrebe te ga davale onim, koji su taj trebali. Za primljen novac su plaćale kamate i to barem jednake ili još veće nego ko banke. Za izdan novac su također uzimale kamate, no mnogo niže nego banke ili privatnici. Razlika od kamata na uloške i na zajmове je bila tek tolika, da se je pokrilo troškove za knjige, za zadužnice i sl. Više nije ni trebalo, jer se nije radilo za dobitak.

U isto vrijeme, kada i Raiffeisen, radio je na polju posujilnica i jedan drugi Nijemac i to Schultze. No, dočim je prvi mislio u prvom redu na posujilnice u selu te putem njih htio da pomaže seljaku, drugi je mislio na one u gradu, te želio da pomogne obrtnicima, malim trgovcima i sl., kojim je u ono doba bilo takodjer slabo. Obojica su si svojim radom ovjekovječili ime, po njima se i zovu dva različita tipa posujilnica: Raiffeisenovke i Schultzeovke. Prvim je jamčenje neograničeno, dijelovi su maleni, ne radi se inače za dobitak, nego samo toliko, da se pokrije upravne troškove. A ako već nešto ostaje, to se ne dijeli među članove: daje se u dobrotnorne svrhe ili u rezervni fond, iz kojeg se imadu pokrivati slučajni, nepredviđeni gubiteci, čime se članove zaštićuje od eventualnog doplaćivanja za pokrivanje takih gubitaka. Za razliku od tih su druge na ograničeno jamčenje t. j. članovi jamče samo sa svojim dijelom ili sa dijelom te povrh toga još sa 2, 5, 10 itd. puta tako velikim iznosom. Dijelovi su veći nego kod prvih. Dobitak se djelomice daje u rezervni fond, djelomice dijeli među članove kao kamate na zajedružno dijelove ili kao dividenda. Dočim su prve ponajviše na selima, druge su malne bez iznimke samo u gradovima. Pošto su pak posujilnice u našim krajevima malne sve tipa Raiffeisen, to ćemo u nasljednjem imati u vidu samo te.

(Dalje.)

Živinoreja.

Živinozdravnik G.:

SLINOVKA IN PARKLJEVKA.

Ta huda kužna bolezen na gobcu in parkljih goveje živine se je spet pojavila v naših krajih, zato so živinski semeni prepovedani. Bolezni ni težko spoznati. Nje znaki so: sline se cede govedu iz gobca, na sluznici v gobcu se nahajajo rane, med parklji imajo živali gnojno vnetje. Vsi ti znaki so jako očitni. Bolezen je hudo nalezljiva. Kako se je ubranimo?

1.) Ne napajaj, ako je mogoče, na javnih napajališčih.

2.) Ne obiskuj sosedovega okuženega hleva.

3.) Ako živinče oboli, pokliči takoj živinozdravnika!

Bolezen zdravimo tako, da izpiramo dnevno enkrat gobec z zdravilom: »Kali permanganicum« (1 gram na en liter vode). Parklje izpiramo s »kreolino«. Vzamemo eno žlico na en liter vode. Hleve moramo po prestani bolezni razkužiti.

Natančnejša navodila vsebuje sledeči naš današnji članek: O razkuževanju hlevov.

Živinozdravnik G.

O RAZKUŽEVANJU HLEVOV.

Naše domače živali, posebno krave mlekarice, so po večini obsojene, da žive leto in dan v hlevu. Le malo teh živali, posebno v dolini, pride v naših krajih na pašo. Naša goveja živina pride le v gotovih slučajih samo za par minut na dan na svež zrak, to je takrat, ko jo napajamo. Drugače žive ti štirinožci, priklenjeni v hlevu, skoro da ne od rojstva, pa do takrat, ko pridejo pod mesarsko sekuro.

Hlevi, kjer živi goveja živina, kdo bi jih natanko opisoval! Neredkokrat opazimo slabo oskrbovane staje. Posebno v letošnji zimi je v tem pogledu mnogo greha, ko je bila jesen deževna in si niso mogli priskrbeti naši kmetovalci dovolj ne množine stelje. Čistega zraka, snage, svetlobe in pregibanja so naše domače živali ravnotako potrebne, kot človek. Nečista tla kvarijo zrak, v takih tleh se

zarejajo glivice v neznanskih množinah. Ako zaide kužna bolezen, katero povzročajo posebne vrste glivic v itak že nezdrav hlev, mori bolezen mnogo hujše, nego v lepo oskrbovanih hlevih.

Staje je treba večkrat temeljito očistiti in razkužiti, posebno je to neobhodno potrebno in po zakonu zaukazano, ko zaidejo znane kuge v naše hleve. Slinovka in parkljevka, vranični prisadjetika, kužni katar na spolovilih, rdečica itd. povzročajo našim živinorejcem ogromno gospodarsko škodo. Kakor znano, so te bolezni nalezljive. Kužne kali ostajajo v gotovih slučajih leta in leta v vlažnih tleh. Te kužne kali je treba zamoriti, hleve je treba temeljito razkužiti. Kako naj to naredimo?

Nekateri živinorejci mislijo, da razkužijo hlev že s tem, da v okuženem prostoru zažgejo brinjeve veje. S tem se staja pač nekoliko razsmradi, ne pa razkuži. Razkužiti se pravi, zamoriti kužne kali, kar dosežemo pa le potem razkuževalnih sredstev, ali pa potem vročine. Hočem navesti nekaj najbolj znanih razkuževalnih sredstev:

1. *Živo apno* je najbolj po ceni, ter zelo primerno za razkuževanje hlevov. Rabimo je tako, da zmešamo 1—2 l sveže ugašenega apna na 20 litrov vode.

2. *Soda za pranje*. — Zmešaj 3 kg sode na 100 litrov vode.

3. *Zeleno milo*. — Zmešaj 3 kg mila na 100 litrov vode.

4. *Kreolin* (2%). — Eno žlico kreolina na 1 l vode.

5. *Sublimat*. — Dobiš v lekarnah samo na recept, ker je hud strup.

6. *Formalin* (1%). — Pripravi se tako, da denemo 30 cc formalina na en liter vode.

To bi bila glavna razkuževalna sredstva, katera upotrebljamo za razkuževanje. Toda predno rabimo razkužila, moramo hlev temeljito očistiti gnoja, ostankov hrane itd. Ako smo imeli v hlevu, recimo, slinovko in parkljevko, ali kako drugo hudo nalezljivo bolezen, bi bilo svetovati, kolikor je neobhodno potrebno, tudi lesene stvari kot so na pr. jasli, lesene stene itd. zamenjati z novimi. Star les naj se požge.

Tla, in v teh se nahaja največ nositeljev bolezni, je treba silno temeljito razkužiti. Ako so tla iz shojene zemlje, je nujno potrebno, da to zemljo 10 cm na globoko izkopljemo, ter jo nadomestimo z novo. Okužen gnoj in izkopano zemljo moramo na njivi zaorati. Tla iz kamenja, skrilj, iz cementa, opeke je treba najpoprej temeljito očistiti, ter potem politi z apneno vodo, kar je najbolj po ceni, ali pa s 3% raztopino sode na vroči vodi. Splošno je pri nas navada, da se skuša tla na ta način razkužiti, da se s čopičem za belenje sten parkrat poškropi tla gor pa dol po hlevu z apneno vodo. To je popolnoma napačno. Na ono mesto, kamor padejo kapljice apnene vode, tam se morebiti zamore kužne kali, medtem ko ostane večina tal nepokrita z razkuževalnim sredstvom. *Tla moramo popolnoma politi, ter namočiti s sredstvi, katere rabimo za razkuževanje, tako da ne ostane nepremočen nič en drobec v našem hlevu.* Stene je najbolje na novo ometati, posebno kjer se nahajajo, kot je navadno, luknje v zidovju. Obenem je treba stene dobro prebeliti, ravno tako tudi strop. Nekateri naredo to z brizgalnico za škrope nje trt, v katero so napolnili apneno vodo. Sploh pa je treba držati se pravila: cel hlev mora biti pokrit z razkuževalnim sredstvom.

Stvari iz železa, katere se nahajajo v hlevu na pr. posode za vodo, brzde, vile, nagobčniki, verige pustimo nekaj časa v vreli vodi.

Konjske odeje, oglavnike ter druge stvari iz usnja, vrvi, obleko, posteljnino moramo dobro pretolči, ter s ščetko in milnato vodo dobro okrtati.

Živali je najbolje po celi površini telesa oprati z milnato vodo, kopita ter parklji naj bi se na spodnjih, razcefranih delih malo izrezali.

Ko bi se povsod držali sličnih navodil, kot sredstva v boju proti kužnim boleznim, bi se iste toliko ne širile in bi bila našim živinorejcem ohranjena marsikatera težka ura.

UMNA PRASIČJEREJA.

Po nekod je žalibog še vedno v preveliki meri razširjeno mnenje, da je za prašiča vse dobro. Čim bolj umazan je

hlev, tem bolje baje uspeva ta žival. Da je tako naziranje prav hudo krivoverško, ni treba še posebej poudariti. Če nočeš, da se ti svinjereja dobro obnese, moraš brezpogojno urediti pri tem svoje postopanje po izkušenih naukih.

Glavni predpogoj, da ti bodo ščetinci in ščetnike uspevale, so snažni, suhi, svetli, zračni in v zimi ne premrzli hlevi. Red in snaga pri pokladanju hrane sta sama ob sebi razumljiva. Čimveč paznje obračaš na negovanje in hrano pri plemenskih svinjah in pujskih, na toliko več donosa lahko računaš. Plemenske svinje ne rabijo posebno obilnega živeža; hranijo naj se srednje dobro, nikakor pa se jim ne sme dajati močna hrana, ki bi povzročala njihovo odebelost. Debele svinje skotijo potem majhne in šibke mladiče. Prepičla hrana naravno tudi ni pravilna, ker bi v takem slučaju imele svinje po skotitvi premalo mleka.

Dobrih 14 dni pred skotitvijo naj se svinja spravi v poseben hlev, kjer dobi, ločena od drugih živali, mirno in ugodno bivališče, ki ga v tem času prav posebno potrebuje. Hrana naj ji bo v tej dobi tečna in lahko prebavljiva ter primerna za proizvodnjo mleka. V to svrho so posebno priporočljivi vsi mlečni ostanki, katerim naj se primeša kuhan krompir in ječmenov zdrob. Hrana naj se ji poklada večkrat in v manjših množinah, da se tako prepreči morebitne neredno prebavljanje, ki slabo vpliva na razvoj mladičev. Ako je blato kljub temu trdo in suho, naj se svinji da kislo mleko. Ako tudi to ne pomaga, naj se primeša hrani nekoliko glaubergerjeve soli.

Neposredno pred skotitvijo naj se hlev zadostno postelje s kratko slamo. Dolga slama je neprimerna, ker se pujski v njo lahko zamotajo, kar povzroča nevarnost, da se pomečkajo. Prednji sesti so bogati na mleku, oni proti zadnjima nogama pa vedno manj mlečni. Vsled tega naj se spravijo najmanjši pujski k prednjim sesom. Če pa hočeš dobiti krepkih mladičev za prirejo dobrih plemenjakov, moraš poskrbeti, da pridejo najčilejši pujski k prednjim sesom, ker na ta način jim je zagotovljena krepka rašča.

V prvih tednih po skotitvi naj do- biva samica kolikor možno priprosto in lahko prebavljivo, toda tečno in redilno hrano, ki ugodno vpliva na množino mleka. Opusti naj se vsaktera kislja piča in pa pitanje z raznimi odpadki, poklada pa naj se kuhan krompir, repa in razre- zana zelenjad, ki naj jim bo primešana ovsena ali ječmenova moka. Dobro vpli- va tudi sladko, posneto ali stolčeno mleko. Hrana naj se daje večkrat kot navadno v manjših množinah, praviloma štirikrat ali petkrat dnevno, v svrhu, da si žival ne prenapolni želodca; to bi imelo za posledico težko prebavljanje, ki bi zopet neugodno vplivalo na mleko, vsled česar bi mladiči trpeli škodo. Strogo naj se pazi na snago korit in posod. Škisani ostanke pokvariijo tudi novo predloženo hrano. Težka in močno dušičasta hranila naj se izključijo, preveč redilno mleko povzroča lahko pri pujskih ohromelost. Če se to opazi, naj se začne takoj le z lahko hrano, najboljše kislo mleko, ali pa naj se prida hrani nekaj glauberjeve soli za odvajanje.

Ko postanejo pujski večji, naj se izboljša hrana s ovseno ali ječmenovo moko in s posnetim mlekom; fižola in graha tudi sedaj ne pokladaj še, ker po- vzročata spenjanje. Ko pričnejo mladiči sami jesti, ponudi jim v nizkem, poseb- nem koritu ječmena, kateremu primešaj lahko pozneje skuhan in zmečkan krom- pir. Kravjevega mleka ne dajaj, dokler sesajo pri materi, ker bi pujski v tem slučaju lahko dobili grižo. Na ta način se živalice privadijo brez težave na to, da same jejo, ne da bi nastale sitnosti pri odstavljanju.

Reja prasičkov — in to velja za ži- vinorejo sploh — se le potem izplača, ako je prehranjevanje primerno, hlev u- doben in pažnja dobra. Večkrat je preo- bilica hrane kriva, da pujski ne uspevajo, kakor pa pomanjkanje iste. Kdor bi pri prasičjereji, posebno glede večkratnega pokladanja hrane, ne postopal tako, je boljše, da jo opusti, ker bi tako »ne imel sreče z njo«. Ta beseda se večkrat sliši, ako se pujski ne povoljno razvijajo, ako samica premalo mladičev skoti in ako se skotitev izvrši ob nepravem času. Pra- vijo pa, da je vsak sam svoje sreče ko-

vač. Tako tudi pri prasičjereji. Brez pra- vilnega ravnanja z živalicami ne prideš do uspeha. Glavno pa je, da imaš za to svetel, prostoren hlev, ki ga lahko pregle- daš, in da je ta snažen. Obsojen si že od početka k neuspehu, ako misliš, da je za prasiče vsaka hrana dobra in vsaka luk- nja primerna za hlev.

U.:

ZAKAJ PRASIČ RIJE, GOVEDO GLODA JASLI IN POBIRA CUNJE?

Ako prasič rije in govedo gloda jasli, je znak, da živali primanjkuje fos- forno kislega apnenca. Te snovi navad- no primanjkuje zlasti v prasičevi krmi in zato prasiči kaj radi rijejo, iskajoč v zemlji te snovi. Ljudje, ki ne vedo temu vzroka, stavijo takemu prasiču obroček v nos, da mu onemogočijo s tem ritje. S tem sicer obvarujejo svoje hleve pred razdejanjem, živalim pa škodijo, ker jim odtegnejo še ono malo fosforne apna, ki bi ga žival našla v zemlji. V hlevih, ki imajo tla iz betona, pa prasiči že tako ne morejo riti; le steljo prevržejo in pomendrajajo. Edino pravilno je v ta- kem slučaju, da se prasičem in tudi dru- gim živalim redno polaga tako krmo, ki ima dovoljno fosforno kislega apnenca. To dosežemo s tem, da zemljišče gnoji- mo z gnojih, ki vsebujejo to, vsej živim potrebno snov. Taka gnojila so super- fosfat in Thomasova žlindra. Pridelki iz takih zemljišč vsebujejo potem dovolj te snovi, ki je zlasti mladi živini neob- hodno potrebna za raščo kosti. Drugi pripomoček je, da večkrat dodamo krmi po eno žlico klajnega apna. Ta »redilni prašek«, kakor ga navadno zovemo, je namreč fosforno kislo apno. S tem pre- prečimo bolezen, ki jo imenujemo ko- stolomnico, obenem pri prasičih prepre- čimo ritje, pri govedu pa glodanje jasli in pobiranje cunj! O kostolomnici pa še prihodnjič nekaj več.

Slinovka in parkljevka se je pojavila v deželi. Današnja številka „Gospo- darskega vestnika“ prinaša navodila za zdravljenje teh bolezni. Umni ži- vinorejec, čitaj in naroči se na naš list, ki stane letno 10 lir.

Mlekarstvo.

Ing. Podgornik Anton:

O POSAMEZNIH SESTAVINAH V MLEKU.

Voda zavzema v mleku glavno množino. Za prodajo in podelavo mleka bi se lahko pogrešal precejšnji del vode v mleku. Za tečnost mleka pa, ki je namenjena za prehrano otrok in mladih živali, je visoki odstotek vode neobhodno potreben.

Tolšča je najbolj dragocena snov v mleku. Množina tolšče vpliva na dobroto in na ceno mleka. Maslo, ki ga izpinimo iz mleka oziroma iz smetane, sestoji večinoma iz mlečne tolšče. Pa tudi dobrota in vrednost sira je odvisna od tolšče, ki je v njem. Najbolj dobrodošle so takšne mlečne krave, ki nimajo samo mnogo mleka, temveč tudi zelo gosto ali tolsto mleko.

Tolšča je v mleku v obliki majhnih kroglic različne velikosti. S prostim očesom ne moremo razločevati tolščnih kroglic v mleku, pač pa pod drobnogledom. V litru mleka je 2 do 6 milijard ali tudi več tolščnih kroglic. Belkasto barvo mleka povzročajo večidel tolščne kroglice. Maslo se topi pri 29° do 41° C in se trdi pri 18° do 26° C. V mleku pa ostanejo tolščne kroglice tekoče, tudi če znaša toplota manj ko 18° C. Strdijo se šele vsled tresenja ali udarcev. Ta lastnost tolščnih kroglic se praktično izrablja pri pinjenju smetane. Mlečna tolšča sestoji iz različnih tolščnih vrst, med katerimi so stearin, palmitin in olein najvažnejši. Te tri tolščne vrste zavzemajo v mlečni tolšči čez 90%, vse ostale torej le okrog 9%. Čim več oleina je v mlečni tolšči, tem bolj mehko pride maslo. Palmitin in stearin pa napravita maslo trdo. Zelena krmna in paša povzročata, da je v mlečni tolšči več oleina. Odtod prihaja, da je

maslo poleti bolj mehko nego pozimi, ko krmimo mlečnim živalim seno, slamo in druga krmila. Med vsemi snovmi v mleku je tolšča najlažja. Zato pa se začnejo zbirati tolščne kroglice na površju mleka, kakor hitro pustimo posodo z mlekom pri miru. Barva mlečne tolšče in masla je bela, belorumena do rumena. Na lastnosti mlečne tolšče vpliva pred vsem posebnost posamezne živali in morda tudi posebnost pasme, dalje vpliva čas, ki je že potekel od skotitve, in končno tudi krmljenje in oskrba živali.

Sirnina (kazein) je za tolščo najbolj važna snov v mleku. Sirnina pa ni raztopljena v mleku, temveč je nabrekla. To nabreklo stanje sirnine v mleku je nekako takšno, kakoršno zavzame škrob (šitirka), ki ga denemo v posodo in ga polijemo z vročo ali vrelo vodo. Škrob se napije vode, močno naraste in nabrekne. Nabreklost sirnine povzroča, da je mleko vedno nekoliko vlečljivo tekoče. Če se mleko skisa ali če ga okisamo s kako stanjšano kislino (z mlečno, solno, žvepleno, očetno kislino itd.), se sirnina izloči iz mleka ali mleko se sesede ali usiri. Ako pridamo sladkemu mleku, ki ima 20° do 44° C, primerno množino sirišča, se mleko tudi usiri. Vendar pa je učinek sirišča na sirnino povsem različen od učinka kislin, kar je za sirjenje mleka s siriščem posebne in praktične važnosti. Tudi z alkoholom, ki odtegne sirnini vodo, lahko usirimo mleko. Pri kuhanju ali razgrevanju mleka v posodi, se prevleče mleko na površju s tanko kožo ali mreno (»napravi se klobuk«), ki sestoji večinoma iz sirnine. Če odstranimo to tanko kožo, se napravi zopet nova.

Mlečna beljakovina (laktoalbumin) ni nič drugega nego skuta, ki jo dobivajo po sirarnah iz sirotke. V razliko od sirnine je mlečna beljakovina raztopljena v

mleku. Tudi se ne da spraviti iz ostalega mleka s siriščem kakor sirnina. Sesede se, če mleko razgrejemo na 72° do 84° C. V sirarnah jo dobivajo na ta način, da prilijejo sirotki, ki jo razgrejejo najmanj na prej navedeno toplino, primerno množino kisave.

Mlečni sladkor je v mleku tudi raztopljen. Čisti mlečni sladkor je brezbarven, prosojen in tvori trde kristale. Vsled delovanja mlečnokislinskih glivic, ki pridejo v mleko, se mlečni sladkor pretvori v mleku v mlečno kislino. Vsled nastale in zadostne mlečne kisline se sirnina v mleku sesede ali usiri; mleko postane kisló. Delovanje mlečnokislinskih glivic pa je zelo odvisno od toplote. Če hranimo mleko v prostoru, kjer znaša temperatura manj ko 10° C, se mlečnokislinske glivice ne morejo razvijati, vsled česar izostane tudi tvoritev mlečne kisline. Mleko ostane sladko. Pri 12° C se že precej hitro razvijajo, pri 32° do 38° C pa se najbolj razvijajo — mleko se najhitreje skisa, pri 44° do 45° C pa njih razvoj že zopet ponehuje, dokler slednjič pri še višji temperaturi popolnoma ne poneha. Mlečni sladkor pa je tudi za

razvoj raznih drugih glivic zelo dobra hrana, vsled česar sme biti v mlečnih izdelkih le v gotovi množini. Važen je mlečni sladkor tudi pri zorenju sira.

Rudninske snovi ali pepel v mleku. Če nam mleko zovre in gre črez, zgorijo na vroči štedilnikovi železni plošči vse zgorljive mlečne snovi in se razkadijo. Na plošči ostanejo le nezgorljive snovi. Te imenujemo mlečne rudninske snovi ali mlečne soli ali mlečni pepel. V tem pepelu je precej fosforovokislega apna, ki je za razvoj kosti pri mladih sesajočih živalih posebno važen. Poleg fosforovokislega apna pa je med mlečnimi rudninskimi snovi tudi kalij, natrij, klor, magnezij, žveplo, železo itd.

Poleg vseh navedenih sestavin so lahko še razne druge snovi v mleku. Tako so v ravno pomolzenem mleku plini, ki sestojijo iz kisika, vodika in ogljikove kisline. Lahko pridejo v mleko tudi spojine žveplene kisline, barvila, aromatične snovi (dišave), pa tudi nekatera zdravila pri zdravljenju živali z istimi. Redno so v mleku tudi razna kvasila (fermenti) in glivice (bakteriji).

Vojna odškodnina.

G. F.:

PRODAJA ALI ZASTAVITEV BENEŠKIH OBVEZNIC?

Pisalo se je že mnogo, in še mnogo se bo pisalo o vojni odškodnini, predno bo to vprašanje popolnoma rešeno. Ne bi imelo zmisla, ako bi tu naštevati zakone in odloke, ki obravnavajo ta predmet, iz razloga, a) ker je njih število ogromno in b) ker predpis, ki je danes v veljavi bo jutri najbrže že nadomeščen z drugim. Omejiti se hočemo le na poročanje, kako se danes izplačuje vojna odškodnina in podati nekaj nasvetov, kako naj naše ljudstvo ravna s takozvanimi »beneškimi obveznicami« ki jih fi-

nančna uprava daje vojnim oškodovancem mesto gotovine v poravnavo pritiskajoče jim odškodnine.

Do maja 1923 je država izplačevala onemu malemu številu srečnih oškodovancev, ki so imeli vse listine v redu, ugotovljeno vojno škodo v gotovini. Od takrat dalje pa država ne daje več denarja oškodovancem, temveč mesto tega posebne vrednostne listine, ki jih na sploh imenujejo »beneške obveznice«. Te vrednotice more potem oškodovalec ali prodati, zastaviti odnosno držati doma.

Na prvi pogled se zdijo te obveznice kaj enostavna stvar. V resnici pa ni tako. Ako ne bodo naši ljudje previdni pri

oddajanju teh vrednotic, bo zopet obilo razočaranja v deželi. Vojna odškodnina je že od vsega početka kaj plodonosna torišče za razne, in ne ravno maloštevilne, brezvestne izkoriščevalce, ki so, izrabljajoč zaupanje in nepoučenost vojnih oškodovancev, pogнали celo vrsto ljudi v nesrečo. Pričakovati je bilo, da bodo slični špekulanti skušali tudi nove vladne ukrepe izkoriščati v svoje nečedne namene. In v resnici so ti že v nekatereh slučajih poskušali svojo srečo. Ne bo torej odveč, ako opozorimo oškodovance tudi mi na previdnost pri postopanju z beneškimi obveznicami.

Do sedaj je izdalo kr. finančno ravateljstvo v Trstu le na ime se glaseče »začasne nakaznice«, ki niso prave obveznice. Za tekoči mesec pa je napovedana izdaja pravih obveznic, ki se bodo glasile na prinosca in ne na ime, kakorčasne nakaznice.

Z začasno nakaznico, kakor tudi s pravo obveznico naj lastnik previdno ravna. Kakor smo že prej rekli, ima oškodovanec dve poti, da jo vnovči, to je da pride takoj do gotovine, in sicer ali jo proda, ali pa zastavi.

Kolikor nam je znano se je ustanovil poseben bančni konzorcij, pod vodstvom Italijanske banke (Banca d'Italia), ki kupuječasne nakaznice in jih plačuje sedaj po 75 lir za vsakih 100 lir imenske glavnice. To svoto, izplača konzorcij imejitelju takoj pri predložitvi nakaznice brez vsakterih utrkov in pristojbin. Na ta način more oškodovanec v resnici priti hitro do glavnice, ki odgovarja približno trem četrtinam ugotovljene in nakazane odškodnine, a izgubi vse lastniške pravice do obveznice, kar znači znatno škodo za prodajalca.

Omenjeni bančni konzorcij pa sprejema nakaznice in prave obveznice tudi v zastavo. V tem slučaju nakaže imejitelju običajno 60% zneska, ki ga predstavlja nakaznica. Ta pa ostane vedno last onega, ki jo je zastavil, in njemu pričejo tudi vse ugodnosti, ki jih je država zagotovila »beneškim obveznicam«. Ako pa nakaznico proda, je oškodovanec ob vse pravice, ki so z njeno posestjo združene. Radi tega smo mnenja, da

je bolj ugodno nakaznice zastaviti in ne prodati. In to iz sledečih razlogov:

Oškodovanec, ki si ohrani lastništvočasne nakaznice odnosno obveznice, ostane še vedno v položaju, da bo njegova vrednotica v doglednem času izžrebana, in da dobi torej takoj na roko izplačanih še ostalih 40% odločene mu odškodnine. Zraven tega pa ga lahko še doleti sreča, da bo z njegovo obveznico združen še poseben dobiček od zneska 1.000.000 lir, ki ga je vlada določila v ta namen. Res je sicer, da dobi oškodovanec, ako le zastavi svojo nakaznico 60% odškodnine kot posojilo proti obrestim od bančnega konzorcija, a po drugi strani pa moramo poudariti, da tudi v tem slučaju oškodovanec ne bo plačeval, vsaj kakor sedaj stvari stoji, nikakih obresti iz svojega žepa. Če upoštevamo, da bo bančni konzorcij dal 60% na posojila oziroma predujme proti 5½% nim obrestim, ter da pa bo država obrestovala izdane beneške obveznice v imenskem znesku po 3½%, si lahko takoj vsakdo napravi račun, da so s temi 3½% nimi obrestmi kriti vsi zahtevki bančnega konzorcija in da ostane malenkostni znesek še v korist oškodovanca.

Končno naj omenimo še, da more lastnik zastavljeno obveznico, kadar hoče, dvigniti proti povrnitvi dobljenega posojila in z njo vedno poljubno razpolagati, dočim je to pri prodaji izključeno.

Hraniti obveznico doma pa se nam zdi z vseh vidikov naravnost nezmislno.

VOJNI MATERIJAL.

Zahteve, ki jih stavijo vladni organi do vojnih oškodovancev glede plačila za vojni material, ki so ga porabili pri svojih zasilnih bivališčih, vzbujajo po deželi razne opazke. Tozadevno smo dobili od raznih strani več vprašanj. V pojasnilo in odgovor vsem tem prinašamo v prevodu okrožnico tržaške kr. prefekture z dne 29. avgusta 1923, štev. 9213-4514, ki v izčrpni obliki obravnava to vprašanje:

»Finančno ministrstvo stremi za tem, da bi pridobilo državi vsaj del vrednosti od vojne ostalega materiala, ki so ga neupravičeno porabili zasebniki

za ograje vrtov, pašnikov, zemljišča itd., in za pokritje barak, senikov in hlevov. Radi tega je odredilo, da naj se prešteje ta material na vsem bivšem vojnem ozemlju. Ugotovitve vršijo običajno uslužbenci javne sile pod vodstvom nadzorovalnih obratovališč. Na podlagi izvršenih ugotovitev se na to povabijo imejitelji, da plačajo neupravičeno porabljeni material v gotovini, če to želijo, odnosno se jim ta svota odbije pri končnem izplačilu vojne odškodnine.

Marsikdo pa, posebno v krajih v gorenji in srednji soški dolini in na Krasu, se brani izvršiti svojo dolžnost in plačati neupravičeno uporabljeni material po nizkih cenah in pod ugodnimi pogoji, ki so jih določila nadzorovalna obratovališča in odobrile višje oblasti. Mesto tega pa pošiljajo sami odnosno potom županstev, skupne ogorčene pritožbe na finančno ministrstvo, v katerih hočejo z neutemeljenimi razlogi doseči oprostitve plačila oziroma dovoljenje za brezplačno rabo, dokler bo njih volja.

Oblastva imajo odločno voljo napraviti konec brezglavnim pritožbam posestnikov vojnega materiala. Res je sicer, da je bila njihova imovina poškodovana vsled vojnih dogodkov, a res je

tudi, da je in bo še država brez vsake ozkosrčnosti plačevala odškodnino. Bilo bi nezmislno zahtevati, da bi morala država, razen velikih izdatkov, ki jih ima s plačevanjem vojne škode, izgubiti še neupravičeno porabljeni material, ki pomenja sam na sebi ogromno vrednost.

Oziraje se na to, se pozivljajo vsi župani, da uplivajo na svoje občane, naj poravnajo dolgove, ki so jih napravili napram državi z neupravičeno rabljenim vojnim materialom. Opozorijo naj jih, da se bodo dovoljevale olajšave pri plačevanju odnosno tudi znižanje cen.

Zahteve države po plačilu lastnega materiala je popolnoma utemeljena. Posestniki izvršijo le svojo državljansko dolžnost, ako s svojim doneskom pripomorejo državnim financam do ureditve.

Uverjen sem, da bo takojšnje posredovanje županov prepričalo ljudstvo o potrebi izvršitve obveznosti napram erarju in ga pripravilo do tega, da ne bo vlagalo več na višje oblasti novih pritožb, ki se ne bodo upoštevale iz prej navedenih razlogov.

Priobčamo to uradno okrožnico, ker je z gospodarskega stališča važna, brez vsake nadaljne opazke.

Zadružna zveza v Trstu:

Pristojbina na izmenjavo blaga.

Pristojbina na izmenjavo blaga, na novo urejena s kr. odlokom z dne 18. marca 1923 št. 550., se določuje po vrednosti predmeta izmenjave, vrednost, ki mora biti vsikdar razvidna iz fakture, računa ali note, in po vrsti, v katero spada dotično blago.

1. V prvo vrsto spadajo surovine, koevine, apno, sadra, cement, opeka, umetna gnojila, smole, zdravilne specialitete, dišave, peneča se vina, mineralna voda v steklenicah, kmetijski pridelki v nepredelanem stanju. Fakture o ravno kar na štetih predmetih kolekujemo, ako vrednost istih ne presega 100 lir, z 10 stot. za vsakih 20 lir ali ulomek; ako pa vrednost presega 100 lir, s 50 stot. za vsakih 100 lir ali ulomek.

2. V drugo vrsto spadajo: pridelki,

izdelki in polizdelki, živina in ostalo blago, ki se ne smatra za razkošno.

Pristojbina znaša za fakture o teh predmetih, ako njih vrednost ne presega 100 lir, 20 stot. za vsakih 20 lir ali ulomek; ako pa vrednost presega 100 lir, 1 liro za vsakih 100 lir ali ulomek.

3. V tretjo vrsto spadajo razkošni predmeti, navedeni v tabelah A in B, priključenih pričujočemu odloku.

Za te predmete znaša pristojbina, ako njih vrednost ne presega 100 lir, 40 stot. za vsakih 20 lir ali ulomek, ako pa vrednost predmeta presega 100 lir, 2 liri za vsakih 100 lir ali ulomek.

Pristojbine na izmenjavo prosto blago. — Živila in druge potrebščine domačega gospodarstva niso podvržene gorinavedenim tarifom; temveč pristojbini,

ki velja za posebej izstavljena potrdila, to je:

za zneske do L 100 stot. 10 stalne pristojbine;

za zneske do L 1000 stot. 50 stalne pristojbine;

za zneske od L 1000 dalje 1 liro stalne pristojbine.

V to vrsto spada: žito, koruza, ječmen, riž, posevki, moka, kruh, navadna testenina, zelenjava, sadje, meso, jajca, mleko, maslo, sir, suho meso, slanina, olje, kisik, sladkor, kava, gorivo, milo za pranje.

Te ugodnosti je deležna izmenjava gornjih pridelkov in izdelkov le tedaj, če sta pogodbenika trgovca, ali trgovec in država, pokrajina, občina odnosno druge javne uprave.

Fakture, računi, note in potrdila, izstavljena na podlagi izmenjave gornjih pridelkov in izdelkov, med trgovci in konsumenti se kolekujejo tako-le:

za zneske do L 100 z 10 stot. stalne pristojbine;

za zneske do L 1000 s 50 stot. stalne pristojbine;

za vsakih nadaljnjih L 1000 s 30 stot. postopne pristojbine. Pri tem je treba zaokrožiti morebitni ulomek lire v eno liro, tudi tedaj, če skupna pristojbina znaša več kot 50 stot., a manj kot eno liro.

Posebna potrdila. — V gorinavedenih tarifih je že vključena tudi kolekovina za potrdila, izstavljena na sami fakturi, pa naj se ista napišejo istočasno z izstavitvijo fakture ali pa pozneje.

Ako pa izstavimo poleg fakture še posebno potrdilo, moramo isto kolekovati tako-le:

za zneske do L 100 z 10 stot. stalne pristojbine;

za zneske do L 1000 s 50 stot. stalne pristojbine;

za zneske od L 1000 dalje z 1 liro stalne pristojbine.

Vsaka izmenjava, koje vrednost ne presega 10 lir, je popolnoma prosta pristojbine in za take izmenjave ni tudi treba izstaviti posebnih faktur. Ako jih pa navzlic temu izstavimo, jih moramo kolekovati z 10 stot.

Dolžnost izdajanja faktur. — V smislu zakona mora vsak trgovec izsta-

viti za vsako izmenjavo v vrednosti nad 10 lir fakture v dveh izvodih, oziroma drugi izvod lahko nadomestuje knjiga prima-note odnosno fakturna knjiga.

Pogodba kot nadomestilo fakture. — Fakture lahko nadomešča pogodba, ki jo moramo vpisati pri registracijskem uradu, kateremu moramo istočasno plačati tozadevno registracijsko pristojbino v višini 1% za blago, uvrščeno v 1. in 2. vrsto, v višini 2% za blago, uvrščeno v 3. vrsto.

Za izmenjavo blaga prve vrste je priporočati rabo faktur, ker je dotična pristojbina za polovico nižja, za blago druge in tretje vrste pa je pristojbina ista za fakture kakor za pogodbe.

Dolžnost hraniti fakture in ostale listine izmenjave. — Oba pogodbenika morata hraniti fakture, račune, note, potrdila, pogodbe in morebitne druge listine za dobo treh let ter jih pokazati finančnim organom na vsakokratno njihovo zahtevo.

Isto velja za knjigo prima-note in fakture, izstavljene v inozemstvu.

Kdo in kako je treba plačati pristojbino na izmenjavo. — Pristojbino mora plačati vedno dolžnik in sicer v kolekih izmenjave, ki so sestavljeni iz dveh delov. Enega, s podobo vladarjevo, prilepi prodajalec na fakture, račun ali noto in drugi del z navedbo vrednosti koleka na na dvojnik fakture, računa ali note, ki jo mora prodajalec hraniti, ali pa na knjigo prima-note oziroma na faktorno knjigo.

Ako presega pristojbina na izmenjavo 1000 lir, jo poravnamo:

1. s plogom v korist poštno-tekočega računa registracijskega urada dotičnega okraja,

2. ali potom poštno nakaznice odnosno položnice, če dolžnik nima lastnega poštnega računa,

3. s poštnim čekom, če je dolžnik imetnik poštno-tekočega računa.

Pri poštnih nakaznicah, položnicah in čekih je treba navesti v onem delu, ki je namenjen registracijskemu uradu, predmet izmenjave, dnevnicu in ime pogodbenikov.

Rok zapade že naslednjega dne po izvršitvi izmenjave. Pri eventuelnih zakasnitvah plačati je 12% nadoklade.

Koga in kdaj zadene pristojbina na izmenjavo? — V smislu pričujočega odloka je podvržena pristojbini na izmenjavo vsaka faktura o surovinah, izdelkih in vsakem blagu, ki ga izmenjajo vsled svojega obrata trgovci, obrtniki in rokodelci. Ta vrsta pa je v tem primeru razširjena na vse fizične osebe, družbe in druga netrgovska bitja, ki si nabavijo, odnosno izdelujejo, bodisi trajno, bodisi le slučajno blago z namenom, da ga odprodajo.

So izključeni torej posli izmenjave med trgovci, obrtniki itd. na eni in zasebniki — konzumenti na drugi strani, ki kupijo dotično blago za lastno domačo uporabo.

Ne smatra se nadalje kot trgovski posel prodaja kmetijskih pridelkov, toda le tedaj, če je prodajalec sam pridelal blago, ki se izmenja, t. j. ako je prodajalec sam posestnik ali najemnik zemljišča, iz katerega izvira pridelek.

Potemtakem ne smatra se kot trgovski posel prodaja grozdja, mošta, vina, volne, kože, če je prodajalec sam pridelal dotično blago.

V tem primeru je prodaja goričmenjenih pridelkov popolnoma prosta pristojbin na izmenjavo.

Ako pa izstavimo za tako izmenjavo, fakturo, račun ali noto, jo moramo kolekovati tako le:

za zneske do L 100 z 10 stot. stalne pristojbine;

za zneske do L 1000 s 50 stot. stalne pristojbine;

za zneske od L 1000 do L 200.000 s 30 stot. postopne pristojbine za vsakih 1000 lir ali ulomek. Pri tem je treba vedno zaokrožiti morebitni ulomek lire v eno liro.

Ako je pa prodajalec teh pridelkov družba (zadruga), ki se peča s predelavo in prodajo kmetijskih pridelkov ali pa oseba, ki ni posestnica ali najemnica zemljišča, iz katerega izvira pridelek, je treba razločevati, komu se blago odda:

a) če trgovcu, tedaj je to trgovski posel in dotično fakturo zadene pristojbina na izmenjavo po prvi odnosno drugi vrsti;

b) če se pa gornji pridelek proda

konzumentom odnosno kmetom, ki si ga nabavijo za setev itd., ne smatra se ta prodaja kot trgovski posel in pristojbina znaša v tem primeru:

za zneske do L 100 stot. 10 stalne pristojbine;

za zneske do L 1000 stot. 50 stalne pristojbine;

za zneske od L 1000 do L 200.000 30 stot. postopne pristojbine za vsakih 1000 lir ali ulomek;

za zneske nad L 200.000 pa 60 lir stalne pristojbine.

Fakture, izstavljene v inozemstvu. — Pristojbina na izmenjavo se razteza tudi na uvoženo blago. Če je faktura postavljena v tuji valuti, moramo le-to menjati v lire po tečaju onega dneva, ko je bila za dotično blago plačana carina.

Nasprotno pa je prosto pristojbine na izmenjavo blago, ki ga producenti odnosno trgovci naravnost izvažajo v inozemstvo, kakor tudi tranzitno blago.

Prestopki. — Vsak prestopki proti določbam pričujočega odloka se kaznuje:

a) z denarno globo v desetkratnem znesku pristojbine odnosno neplačanega dela pristojbine — a ne pod pet lir — če stranka ne izstavi predpisane fakture ali note, oziroma izstavi nekolekovano ali nezadostno kolekovano fakturo;

b) z globo v dvajsetkratnem znesku pristojbine ali neplačanega dela pristojbine — a ne pod 10 lir — če stranka navede v fakturi nižji znesek kot je v resnici dogovorjen odnosno plačan;

c) z globo v znesku L 10 za vsako fakturo, račun, noto ali potrdilo, ki ga stranka ne shrani za dobo treh let. Potrdila se morajo hraniti skupaj s tozadevnimi fakturami;

d) vsak drugi prestopki pa z globo v znesku L 25.

Za ponovne in posebno težke prestopke, predvideva zakon tudi hujše kazni, kakor zapretilje trgovine za dobo 3—30 dni.

Za te globe so solidarno odgovorni pogodbeniki in njihovi podrejeni, ki so izstavili odnosno sprejeli nepravilno fakturo.

Vinogradništvo.

Kofol Franjo:

PAR NAUKOV VINOGRADNIKU.

Vinogradnik ima polno dela tudi pozimi.

1.) Pripraviti in navoziti moramo gnoj v vinograd, po potrebi dokupiti umetnega gnoja;

2.) Pravi blagor za vinograd je kompost, ki ga pripravljamo skozi celo leto iz raznih odpadkov (plevela, rezin, raznih drugih odpadkov, itd.);

3.) Porežimo vse šparone in po potrebi debelejšje dele trte, kolikor jih nismo že v jeseni porezali;

4.) Naročimo takoj trtni material (trte, kluče, bilfe) za podsajanje oziroma napravo novih vinogradov;

5.) Nabavimo in pripravimo si potrebno kolje;

6.) Popravimo ali dokupimo si najpotrebnejšega orodja;

7.) Skrbimo in naročimo si pravočasno galico in žveplo oziroma salojidin;

8.) Preglejmo škropilnice in žveplalke ter skrbimo, da je vse v redu pri njih;

9.) Nadaljujmo z grubanjem v starejših oziroma z rigolanjem v mlajših vinogradih;

10.) Pristopimo vsi vinogradniki k »Slovenskemu kmetijskemu društvu v Gorici.«

Kletarstvo.

U.:

KAKO POMAGAMO VINU, KI IMA OKUS PO PLESNOBI?

Vino lahko zadobi duh in okus po plesnobi od plesnivega soda, ali pa od plesnivega grozdja. Če je vino zadobilo duh po plesnobi od plesnivega soda, ga moramo nemudoma pretočiti v drug zdrav sod. Ko smo vino pretočili, mu pomagamo z ogljenim prahom, katerega pomešamo med pretočeno vino. V to svrhu je vzeti 100—200 gramov ogljenega prahu na vsak hektoliter vina. Odmerjena količina prahu se dobro pomeša v brentaču odtočenega vina, ki se nato vlije k pretočenemu vinu v sod. Konečno se vino v sodu dobro premeša. Ogljen prah se potem počasi vsede in vino postane čisto in izgubi večinoma ves duh po plesnobi. Če bi se vino ne hotelo dolgo izčistiti, mu pomagamo z enkratnim čiščenjem z želatino.

Vina, ki imajo duh po plesnobi, zdravimo tudi z oljem. V to svrhu vzamemo 1 deciliter finega jedilnega olja na vsak hektoliter vina. Ko smo olje vlili v sod, vino dobro pomešamo. To mešanje vina ponavljamo nekaj časa večkrat na dan. Še bolje je, če valjamo ali močno ziblujemo cel sod, kar seveda lahko delamo samo z majhnimi sodi. Konečno odstranimo olje na ta način, da skozi veho dolivamo vino v sod s pomočjo lijaka, ki

mora segati v vino. Dolito vino izpodrine olje, ki se je nabralo na vrhu, skozi veho ven. Pod sod postavimo posodo, v katero vjamemo olje, ki ga lahko porabimo za razsvetljavo ali mazanje voza, i. t. d.

Kofol Franjo:

MIGLJAJI UMNEMU KLETARJU.

Dober in napredkaželjen kletar imej to pred očmi:

1.) Drži v vinski kleti vedno največji red, snago in čistoto;

2.) Ne trpi v kleti predmetov in stvari, ki ne spadajo v klet;

3.) Zalivaj in drži vedno polne sode; obriši in osnaži jih večkrat;

4.) Pretoči vse novo vino (tudi jačbolčnik in tropinčico), kajti za to delo je sedaj zadnji čas, da se izvrši;

5.) Pred pretakanjem vina napravi poskuse na njega stanovitnost;

6.) Žveplaj nekliko vino pri pretakanju, posebno če ni stanovitno;

7.) Če si pozabil žveplati in vino rjav, uporablaj natrijev-bisulfit (2—5 g pro ha);

8.) Če se ti vino vleče pri pretakanju (vlačljivost vina) pretoči in prezrači ga ter zvišaj mu toploto, da popolnoma pokipi (15° C);

9.) Ne imej premrzlih kleti pozimi;

10.) Skrbno pazi na vse kletarsko orodje, zlasti na sode: zažveplaj jih večkrat (vsake 3 mesece) in skrbno zabij.

Sadjarstvo.

G. F.:

PAZIMO NA BRESKVE!

Pri nas je prav malo sadjerejcev, ki bi znali pravilno gojiti breskev, dasi imamo to vrsto sadnega drevja razširjeno povsod: med trtami, na njivah, v vrtu, na travniku, itd. In vendar zasluži breskev, ki je eden najplemenitejših sadov v naših krajih, več pažnje in boljšega negovanja!

V zadnjih letih — bilo pa je skoro vedno tako — prihajajo od vseh strani pritožbe, češ, da breskev je pri nas popolnoma odpovedala, da ne donša pričakovanega sadu, da jo bo treba zatreti. Pritožbe se čujejo pač, a da bi se kdo potrudil za ozdravljenje raznih bolezni, ki končujejo njegove breskvine nasade, tega ne. »Sama si zrastle, sama skrbi, da boš uspevala! Meni moraš dati le dosti sadov, a od mene ne smeš ničesar zahtevati.« Tako si misli marsikateri nemarnih sadjerejcev.

A to ni prav; tako naziranje je pogrešeno.

Koliko sadjerejcev je v deželi, ki bi vsaj poskusili odpraviti vzroke hiranja breskev. Kdo se je potrudil, da bi ukrenil korake za zatiranje neke glivice (*exoascus deformans*), katere kali se nahajajo med zimo na vejah in popju, ki pa oživijo spomladi in pričnejo svoje uničevalno delo. Te glivice povzročajo, da se listje in nežno cvetje zvije in zgrbanči, potem pa polagoma odpade. V maju ali juniju so take breskve skoro že popolnoma gole, listje jim je odpadlo. Onih par zarodkov, ki so še morebiti ostali, je brez vsake življenske sile. Posledica vsega tega je, da drevo ne prinaša sadu, zastaja v rašči, hira, dokler ne popolnoma vsahne.

In vendar imamo dovolj uspešnih sredstev za zatiranje te škodljive bolezni! Eno najbolj znanih je sledeča zmes: 100 litrov vode, 3 kg modre galice, 3 kg ugašenega apna in 0.300 kg klorovega amonijaka. Klorov amonijak povzroča, da se zmes bolj prime in da se lahko uporablja z uspehom tudi ob vlažnih dneh.

S tem poskropi svoje breskve že se-

daj, in ponovi potem to še dvakrat ali trikrat vsakih dvajset dni.

Druga bolezen, ki neugodno vpliva na razvoj breskve, je smolika. Vzroki te bolezni so: pretežka, mokra in mrzla, kakor tudi presuha zemlja, prepozno obrezovanje, velike rane, in končno tudi prehitro menjavanje toplote. Kjer se bolezen bolj redko pojavlja, zadostuje, da puščaš breskvi žilo, to je, da narežeš lubad z noževo ostjo od venca do tal po dolgem. Ne smeš pa vrezati v les. Ako je smolika na drevesu že hudo razširjena, izreži bolna mesta gladko z nožem, tako da ostane le zdrav les in lubad, rane pa zamaži s cepilnim voskom.

Ravnaj se po tem, in videl boš, da ti bodo breskve zopet rodile.

Kofol Franjo:

NEKAJ NAVODIL SADIJEREJCU.

Sprehod skozi naše vaške sadovnjake sedaj po zimi, nam nudi navadno prav žalostno sliko. Polomljene veje, krivo upognjeno drevje, razni izrastki iz korenin, debela in veje, odlomljene suhe veje, goščava, mah, itd. Zares žalostna slika!

Le redki so sadjarji, ki negujejo in se brigajo tudi za sadno drevje!

Sadjarji! Ne odlašajte malenkostnih oskrbovalnih delih še nadalje in pričnite z njimi takoj po tem redu:

- 1.) Vzravnavajmo vsaj vsa povešena, kriva mlada drevesa v sadovnjaku;
- 2.) očistimo drevje mahu, lišaja in stare skorje;
- 3.) odstranimo vse izrastke iz korenin, debela in vej;
- 4.) odžagajmo vse suhe, pokvarjene in polomljene veje;
- 5.) odžagajmo tudi vse viseče veje (zlasti ob cestah), ki ovirajo promet;
- 6.) Razčistimo vejevje v kroni, ki se drgne, križa ter raste v sosedno drevo;
- 7.) Negujmo in pazimo pri obrezovanju dreves na kratke plodne vejice in brste, da jih preveč ne polomimo, kajti na njih se nahajajo cvetni popki. Edino one so nositeljice bodočih plodov;
- 8.) gojimo mladim drevesom vrhe in višje stoječe veje (drugi in tretji vence);

9.) *pobelimo sadno drevje z apne-
nim beležem, kateremu smo primešali
nekaj krvi ali pa karbolineja in nekaj
ilovice;*

10.) *gnojimo tudi sadnemu drevju s
hlevskim gnojem ali pa z gnojnico, ki se
raztroši oziroma polije v obsegu krone
ali koša.*

Sadjerejci! Nabirajte že sedaj potrebnih cepičev za svoje sadno drevje, in shranite jih do uporabe v pesku v kleti! S tem dosežete pri cepljenju najboljši uspeh.

V r t n a r s t v o.

SOLATINO SEME.

Ugoden uspeh tvoje vrtnine je odvisen v prvi vrsti od semena. Tvoja dolžnost je, pameten vrtnar, da si pri-
delaš sam doma vsa taka semena, kjer je to mogoče. Le takrat boš gotov, kaj seješ spomladi.

Če hočeš dobiti od zimske glavate solate dobro seme, porabi v to svrho prezimljeno glavato solato. Od te solatne vrste dobiš seme lahko tudi na ta način, če jo poseješ spomladi. Ali seme od take solate ni mnogo vredno, ker se kmalu izvrže. Ako imaš na razpolago lepe, trde prezimljene solatne glave — najboljše so takšne, ki so se zgodaj zgla-
vile — porabi te za seme. Prepričal se boš, da ti dajo te dobro seme oziroma kasneje izborne sajenice, ki bodo na-

pravliale močne glave povsem po tvojih željah.

Poudarjeno naj bo, da seme slabo razvitih glav ali takozvanih otrebkov ni nič vredno. Rodi le slabotne sadike. Za to pa bodi prav previden, ko odbiraš solatne rastline za seme. Pazi posebno na to, da so čvrste rasti, da imajo lepe liste, trde in velike glave. Če je glava trda, prideni ji količ in priveži kasneje nanj semensko steblo, da ga veter ne prelomi. Ob dozorevanju varuj semensko solato pred ptiči. Ko dozori, to je, ko ni steblovje več mlečno in mehko, požanji in obesi ga v zračni in suh prostor. Omlati pa ga še le potem, ko so stebla popolnoma suha. Seme moraš za-
varovati prav posebno pred vrabci, ki radi stikajo za solatnim zrnjem. G.

V p r a š a n j a i n o d g o v o r i.

Št. 4. — O. p. in h. S. — Vi pišete: Ali je opravičeno županstvo oziroma izredni komisar oddati pod roko (brez javne dražbe) v zakup izterjevanje občinske užitnine na vino, meso in drugo za te in te %. Pri nas se je to oddalo zasebni družbi brez zmanjševalne dražbe, če ravno bi se dobila stranka, ki bi pri dražbi prevzela pobiranje za nižje odstotke. — Prosimo odgovor, ako so Vam znani tozadevni predpisi.

Na to Vam sporočamo sledeče:

Kr. odlok z dne 24. septembra 1923 št. 2030, ki ga je priobčil tudi »Osservatore Triestino«, vsebuje vse tozadevne predpise. Oni del odloka, ki se nanaša na Vaš slučaj, se nahaja v listu z dne 13. oktobra 1923 št. 223 in sicer na prvi strani četrti stolpec spodaj pod naslovom: »Capo II — Appalti.«

Bilo bi preobširno, ako bi hoteli navesti vse tozadevne določbe. Opozarjamo Vas izrecno le na člen 79. tega odloka, ki začne takole:

»Prefekt lahko pooblasti občine in konzorcije, da prepustijo *potom zasebnih pogajanj* najemniku, ki ga smatrajo za zupanja vredno osebo, pobiranje užitnine«

Ako se prijavi več najemnikov, pa je naravno, da se odda pobiranje onemu, ki stavi najugodnejšo ponudbo, to je, ki zahteva najnižji nadavek (aggio) kot odškodnino za svoje delo. Vsak upravitelj občine, ki ima razvit pravni čut, bi tako naredil.

Če se pri Vas ni tako postopalo, imate pravico pritožbe na pristojno prefekturo, v Vašem slučaju na ono v Trstu.

Št. 5. — Ž. v G. — Vi vprašate: Ali in v koliko je županstvo dolžno izdajati mladoletnikom delavske knjižice?

Odgovor: Županstvo sme in mora na zahtevo izdati delavske knjižice vsem takim mladoletnim osebam, ki so dovršile ljudsko šolo odnosno ki so 14 let stare. Tozadevni predpisi namreč določajo, da morajo prosilci za delavsko knjižico prinesiti dokaz, da so obiskovali v kraju bivališča toliko let šolo, kolikor je to za dotični kraj predpisano po zakonu. Seveda lahko nastanejo pri tem navskrižja z ozirom na to, da šolska obveznost ni v državi povsod enaka. Zna se zgoditi, da mladoletnik iz kraja, v katerem konča šolska obveznost z dvanajstim letom, dobi lahko delavsko knjižico z dvanajstim letom, dočim more priti njegov sovrstnik v drugi občini, kjer skonča obveznost z štirinajstim letom, šele v štirinajstem letu do knjižice in da potem dela prvi drugemu konkurenco. Naravno je, da potem taki slučajji povzročajo nezadovoljnost.

Najnovejši predpisi (okrožnice vladne prefektуре z dne 2. januarja 1924, št. 24263-III) pa določajo, da mladoletniki, ki so iz krajev, kjer velja krajša šolska obveznost, se ne smejo zaposliti, četudi imajo delavsko knjižico, v krajih, z daljšo šolsko obveznostjo, ako niso dosegli starosti, ki velja za dotični kraj glede obiskovanja šole. — Ministrstvo narodnega gospodarstva pripravlja tozadevno nov zakon.

Št. 6. — B. P. iz Š. — Navodila, kako Vam je postopati, ako hočete popraviti svoje porjavelo vino, dobite v izčrpnih oblikah v 3. številki lanskega »Gospodarskega vestnika«. Prečitajte članek: »Rjavenje vina« pazljivo in imeli boste vsa pojasnila, ki jih želite. Ker pa niste še naročeni na list, smo Vam dotično številko poslali na ogled. Ne zabite pa plačati naročnine!

Št. 7. — O. P. iz R. — Vi prašate: Ali ne kaže, da bi napravili v vsaki občini eno združno žganjarno, kakor so jo ustanovili v Dornbergu? Ali bi ne bilo bolje, da napravimo eno žganjarno za več občin skupaj?

Odgovor: Tudi žganjarna v Dornbergu ne bo le za občino Dornberg, am-

pak bo pristopil k nji lahko vsakdo iz cele Vipavske doline in s Krasa. Če bi si hotela vsaka občina napraviti svojo žganjarno, bi te žganjarne bile preemajhne in ne bi mogle popolnoma izkoristiti tropine poleg žganja tudi v druge namene. Zato bi jim primanjkovali stroji in vodstvo. Tudi kurjava in drugi stroški so v majhnih žganjarnah razmeroma večji. Za to pa močne združne žganjarne s širokim delokrogom, ne pa male, le za eno občino.

Št. 8. — G. A. M. na V. pri Č. — Vprašanje: Kateri so glavni predpogoji za ustanovitev in začetek delovanja za združne mlekarne?

Odgovor: Ti predpogoji so: 1.) Zadostno število članov, ki se obvežejo oddajati v združno mlekarino skupno in povprečno vsaj 300 kg mleka na dan. Čim več mleka pride v mlekarino, tem bolj po ceni pride podelovanje, tem bolj se izplača delo. Najbolje vspevajo mlekarne, ki imajo 1000 do 2000 kg ali tudi več mleka na dan. — 2.) Čista studenčna voda. Brez dobre tekoče vode si mlekarne v današnjih časih ne moremo misliti. — 3.) Dovolj veliko poslopje s primerno urejenimi prostori. — 4.) Primerni mlekarški stroji in mlekarsko orodje. — 5.) Dobro izučen mlekar. — 6.) Oseba, ki zna voditi vse potrebne poslovne knjige in sploh vse obratovanje združne mlekarne. ip.

Št. 9. — L. K. v P. — Vprašanje: S kakšnim sredstvom se najbolj uspešno zatirajo uši pri govedu?

Odgovor: Če je Vaša goveja živina ušiva, je to znamenje, da jo le malo ali nič ne snažite. Z rednim in dobrim snajenjem najlažje zabranimo ušivost živali.

Da zatrete uši in vse gnjide (jajčka), nabavite si lizol, kreolin ali pa lizoform, ki ga dobite v drogeriji ali mirodilnici. Napravite si doma 3% lizolovo (kreolinovo ali pa lizoformovo) raztopino (30 gramov na 1 liter mlačne vode). Nato ostržite ušiva mesta na živini in sežgite ostrženo dlako. Vsa ostržena ušiva mesta namažite oziroma izmijte dobro s pripravljeno raztopino, kar ponovite, ako potrebno, čez 5 dni. ip.

D r o b i ž .

Prepovedani živinski semnji. — Ker se je pojavila ponekod slinovka in parkljevka pri goveji živini, je kr. prefektura v Vidmu prepovedala do nadaljnjega vse živinske semnje v Furlanski pokrajini.

V Tolminu se pripravlja — tako posnemamo iz časopisov — gozdarska, kmetijska in umetno obrtna razstava za avgust 1924. Razstava bo imela poseben oddelek za sirarstvo, sadjerejo, čipke in živinorejo.

Osrednja davčna komisija v Rimu proučuje sedaj predloge, pritožbe, ugovore itd., ki so jih predložile občine in drugi prizadeti činitelji glede pregledovanja novih tarif za davčno cenitev. — Nove tarife so bile jako visoke. Njih uveljavljenje bi pomenilo težko obremenitev kmetijstva, posebno malega posestnika. Vlada je to uvidela in odredila, naj komisija kolikor mogoče blagohotno upošteva stavljene predloge v varstvo koristi poljedelstva.

Brezplačne murbne sadike. — Ministrstvo za poljedelstvo je dovolilo brezplačno razdeljevanje murbnih sadik v južnih pokrajinah države. Pravično in pošteno bi bilo, da bi vlada izdala tudi za našo pokrajino, posebno za po vojni razbite kraje, enake ukrepe. Kajti, če kdo, je naše težko prizadeto ljudstvo gotovo vredno te ugodnosti. Posebno še, ker bo treba z vso silo pospeševati gojenje sviloprejk pri nas, da se tako poljedelcu priskrbi novih virov za življenje v težkih današnjih gospodarskih razmerah.

Davek na vino je tudi v starih pokrajinah države povzročil vinorejcem mnogo sitnosti. Ker je uvedba davka nova in ker so se tozadevni predpisi le malo poznali, posebno pa zažugane globe, je bila cela vrsta vinorejcev občutno kaznovana. Na pritisk nekaterih poslancev je vlada odredila, da naj finančne intendantce z vso obzirnostjo izrekaajo kazni, naj ponovno pretresejo že razsojene slučaje, in naj globijo le tam, kjer je iz vseh okolišnosti gotovo, da se je bodisi na en ali na drug način hotela država premiš-

šljena oškodovati. — Dobro bi bilo da bi se tudi pri nas kedo pobrigal za to zadevo, ker tudi med našim ljudstvom je mnogo slučajev glob, ki so jim posamezniki zapadli le vsled nepoznanja strogi gosti zakona, a ne iz odločne volje odtegniti se dolžnosti napram državi.

Kmetijske zbornice so uvedene v Franciji na podlagi najnovejših zakonov. Te zbornice bodo imele približno sličen delokrog za varstvo in povzdigo kmetijstva, kakor ga imajo pri nas trgovsko-obrtno zbornice za trgovino in obrt. Na vsak način pa znači ta pojav korak naprej za napredek kmetijstva.

Izmenjava še neizmenjanih kron. — V zadnjem času kaže, da se je vlada odločila izmenjati še one krone, ki jih so imeli naše posojilnice v času izmenjave preko premirne črte. Visok uradnik osrednje vlade v Rimu je obiskal v preteklem mesecu nekatere prizadeti zavodov v svrhu točnih pojasnil. Upajmo, da se vendar enkrat doseže uspeh v tem perečem vprašanju, od katerega ugodne rešitve je ponekod odvisna gospodarska bodočnost celih krajev.

Uvedba pristojbin proste žganjakuhe, o kateri se je v zadnjem času toliko govorilo, ni istina. Vsaj do sedaj ne. Na pristojnih mestih, kamor smo se obrnili za pojasnila, ne vedo ničesar o tem. Tudi upanja nam niso dali.

Visokost obresti: — Veliko pomanjkanje gotovine povzroča podraženje denarja, to je višanje obresti. Kdor rabi danes denar, se more precej potruditi, da ga dobi. Slišali smo o raznih obrestnih številkah, ki so vse kaj drugega kot nizke. Oglas pa, ki ga je priobčil Slovenski Narod z dne 27. januarja 1924 na nas je presenetil: »Iščem večje posojilo. Plačam do 100% obresti na leto. Prvo vrstno jamstvo«. — Kam pa pridemo?

Enolirski boni. — Z dnem 11. januarja 1924 se je popolnoma odtegnil iz prometa enolirski papirnat denar. Od tega dneva so torej enolirski boni brez vsake zakonite veljave. So le papir.

Čebelarji! Ni dovolj, da čitate „GOSPODARSKI VESTNIK“. Treba je tudi poravnati naročnino in to čimprej! Nabirajte novih naročnikov in širite list, ker je to v prvi vrsti v vašo korist.

Dr. Bobič Leopold:

GORKOTA V PANJU.

O nemških panjih, ki smo jih prejeli na račun vojne odškodnine, se sliši od enega ali drugega čebelarja opazka, da za naše kraje, to je za naše klimatične razmere ni bilo potrebno, da se je naročila ob straneh panja dvojnata stena, ker čebele dobro prezimijo tudi v panjih z enostavno steno.

To mnenje, če bi je kdo izrekel v družbi desetih ali dvajsetih čebelarjev, bi našlo najbrž soglasno odobravanje. V potrditev bi eden navedel, da mu niso čebele zmrzile v kranjičih, ki jih je imel skozi celo zimo na prostem; drugi bi rekel, da je spravil skozi zimo čebele celo v municijskih zabojih, ki so imeli po en prst široke razpoke in ki niso bili prav nič pokriti. S temi dokazi bi doletela nemški Albertijev panj skoro splošna obsodba. Mene, ki sem glavni krivec, da so se naročili panji z dvojnato stransko steno, me tako mnenje, izraženo od nekaterih čebelarjev, ni prepričalo. Nasprotno sem uverjen, da se taka mnenja izrekajo tjavendan brez sleherne temeljite preizkušnje in da se sprejemajo kot suho zlato brez kritičnega duha. S tem, da je kdo prezimil čebele v kranjičih ali v zabojih, ni še dokazano, da ne bi bile dvojnate stene dobre, koristne in potrebne.

Glavni in prvi zunanji znak umnega čebelarstva, ki se je razvilo pri Nemcih in pri Amerikancih, so trdni in solidno napravljeni panji (Gerstungovs, Albertijevs, Kuntzschevs, Zanderjev, Lüftenegerjev, Langstrothov, Dadant-Blattov panj), ki naj služijo čebelam kot varno zavetišče pred solncem, dežjem in vetrom, a so vsi tako izdelani, da pomagajo po zimi obdržati gorkoto čebelnega gnezda, a po leti pa da preprečijo ogre-

vanje panjeve notranjosti od zračne oziroma solnčne gorkote.

Nemški in ameriški čebelarji so izvršili drobno proučevanje vpliva gorkote na razvoj čebelne družine in na porabo medu tekom prezimljenja ter na donos medu in voska. Kdor se želi pozbližje seznaniti z znanstvenimi zaključki proučevanja vpliva gorkote na čebelno življenje, naj seže po sledečih knjigah: Gerstung: der Bien und seine Zucht, Zander: das Leben der Biene, Koch: das Bienenwesen und die Bienenpflege.

Dognano in dokazano je, da je poraba medu tekom prezimljenja jako različna, če so panji gorko ali mrzlo ozimljeni, če so panji enostenski ali dvostenski. Razlika porabe medu pri enako močnih družinah se vrti okoli 4 kg, kar znaša pri 25 panjih znatno množino 100 kg v vrednosti L 600 do L 800. — Ampak ne samo v točki porabe medu je gorkota panja jako važna, temveč tudi kar se tiče zgodnjega razvoja čebelne družine spomladi. Po izkušnjah starih praktičnih čebelarjev nima takozvano spomladansko špekulativno pitanje izdaleka takega pomena, kakor ga ima gorkota.

Nekateri nemški in ameriški čebelarji so začeli spomladi čebelnjake ogrevati z rednim kurjenjem, kakor se to dela tudi v kurnikih naprednega perutničarstva, kar se bo zdelo mnogim skoro neverjetno. Med nami je nekaj čebelarjev, ki panje zagrnejo in od zadaj na debelo založijo z listjem, da si panji obdržijo svojo gorkoto ter da se družine zgodaj razvijejo.

Če hoče kdo umno čebelariti, mora upoštevati vse činitelje, ki donos čebelarstva pospešujejo. Umni čebelar ne čebelari zato, da spravi čebele iz jeseni

preko zime v pomlad, kakor se hvalijo tisti, ki pravijo, da so prezimili čebele v kranjičih in v zabojih, ampak zato da ohrani čebelne družine močne, da porabijo preko zime kolikor mogoče malo medu in da se spomladi zgodaj razvijejo, da izkoristijo prvo pomladansko in zlasti akacijevu pašo. Zakašnjenje popolnega razvoja čebelne družine za samih 10 dni, more imeti za posledico, da ostane bogata akacijina paša popolnoma neizkoriščena, kar pomeni občutno izgubo 10 in več kg pri panju.

Zanimivo bi bilo izvedeti, kdo izmed naših goriških čebelarjev si je nabral tekom svojega čebelarjenja izkušnje glede vpliva gorkote na čebelno življenje. Če ima kdo take izkušnje, bi bilo prav, da jih objavi.

ZAZNAMOVANJE MATIC.

Za dober razvoj panja je najpoglavnejši pogoj, da ima panj čvrsto in rodovitno matico. Pri umnem čebelarstvu se je nekako ustalilo pravilo, da naj se matice obnovijo najmanj pred potekom tretjega leta. Da more čebelar izvršiti tako obnovitev, mora imeti starost matic v razvidnosti, to je na vsakem panju mora biti zapisana ali na drug način označena starost matice. Čebelarji pa, ki čebelarijo z večjim številom panjev, so pa spoznali, da tako označenje starosti matic ne zadošča, ker se mnogokrat izvrši v panju prelega ali tiha menjava matic, tako da je čebelar večkrat niti ne opazi. Tako se je rodila misel, da je potrebno za spoznanje starosti zaznamovati matico samo. To se godi na dva načina in sicer ali z barvanjem ali s striženjem matičnih kril.

Barvanje kril se vrši na ta način, da se matici dene v prvem letu na eno krilo pika bele barve, a v drugem letu pika rdeče barve. S takim zaznamovanjem pa se lahko prične še le v drugem letu, tako da prvoletne matice niso sploh zaznamovane. Za barvanje kril je izumljena posebna priprava in barve morajo biti take, da se takoj posušijo. Barvanje kril zahteva precejšnje ročnosti, da se matice ne pokvarijo.

Ima to dobro stran, da se z barvo zaznamovana matica pri iskanju zlahka najde. Ima pa tudi slabe strani, da

se matice pri zaznamovanju lahko pokvarijo, oziroma da jih bajé čebele radi dobljenega duha po barvi umorijo.

Lažje kakor zaznamovanje z barvanjem kril je izvesti striženje kril, ki se mi zdi bolj priporočljivo radi večje lahkote pri tem opraviu kakor pri barvanju in ker ne more matica s pristriženimi krili zbežati z rojem.

V prvi številki »Slov. čebelarja« čitamo jako zanimiv sestavek g. Janka Babnika. Ker ga ne moremo objaviti v celoti, navedemo le nekaj odstavkov.

»Ne bom trdil«, pravi Janko Babnik, »da je striženje kril maticam za vsakega čebelarja neobhodno potrebno. Kdor se ukvarja le z malim številom panjev in je poleg tega še stalno v bližini doma, tisti izhaja brez tega. Velikega pomena pa je za one čebelarje, ki imajo posla z velikim številom panjev in čez dan sploh doma niso. Tudi za one, ki vozijo čebele na pašo, ali pa jih sploh nikoli nimajo doma, in pridejo k čebelarskim opravilom samo ob nedeljah.

Glavni vzrok striženja kril maticam je ta, da se zabrani uhajanje rojev. Ako matici pristrižemo ali prirežemo krila, se tem neprisilimo v veliki meri izognemo. Ko prvi roj izleti, pade matica par korakov pred panjem na tla. Okrog nje se zbere malo čebel, roj leta nekaj časa po zraku, včasih se za kratek čas tudi vsede na kako drevo, nato se pa cel vrne zopet v panj, iz katerega se je vsul. Ako je čebelar prisoten in hoče roj obdržati, lahko matico pobere, jo zapre v maticnico, položi na pripraven prostor na bližnjem drevesu, kjer se mu zbere kmalu roj, ki ga z lahkoto spravi v panj, ne da bi mu bilo treba trgati obleko po neprikladnih mestih.

Tudi se ni bati, da bi roji uhajali na sosednje vrtove, kjer jih ni vselej mogoče brez vsake škode za soseda spraviti v panj. Ako pa pustimo, da se roj vrne v panj, iz katerega je izletel, je doseženo to, kar hoče imeti vsakdo, ki čebelarji v panju z veliko mero, namreč nedeljena močna družina. Za onega, ki nima časa, da bi čakal roje, je posebno važno, da se mu roji sami vračajo tja, odkoder so prišli, ker na ta način ne izgubi nič čebel.

Ako se roj vrne, je seveda stara matica izgubljena. Iz nastavljenih matičnjakov se kmalu izleže mlada, ki se nato oplodi in panj je pri popolni moči in kmalu zopet v redu. Samo po sebi je umljivo, da se morajo matičnjaki, ko se je opazilo, da stare matice ni več v panju, razen enega, iz panja odstraniti, ker drugače bode panj z mlado matico izrožil. Ta pa ima polna krila in se roj s tako matico obnaša po svoji volji. Matice se smejo namreč krila pristriči šele tedaj, ko je čebelar popolnoma prepričan, da je že oplojena. Navadno se strižejo krila še le v drugem letu spomladi, in sicer zaradi tega, ker matica v prvem letu, ko se je izvalila, navadno ne roji.

Poleg zgoraj navedenega pa ima striženje kril še mnogo drugih pametnih razlogov. Dostikrat se primeri, da ta ali oni panj matico sam od sebe preleže. Ako imamo v panju matico, ki ima celo krilo, tedaj nam ni mogoče vedeti, ali je mlada ali stara. Takoj pa je čebelar na jasnem, ako imajo matice splošno krila pristrižena.

Včasih najdemo v enem panju dve v slogi skupaj živeči matice. Gotovo se ve, da je ena mlada, druga pa stara. Po zunanosti se pa starost največkrat ne da ločiti. Tudi v tem slučaju je določitev prav enostavna, ako ima stara matica pristrižena krila. Primeri se tudi večkrat, da zapazimo spomladi pri prvem izletu ali pa tudi pozneje pred čebelnjakom mrtvo matico, ki so jo vrgle čebele iz panja. Pogledamo, ima li krila pristrižena ali ne. Ko to ugotovimo, in ker vemo, katerega leta matice imajo skrajšana krila in katerega ne, pogledamo zaznamke zadaj pri panjih, v katerih bližini je spredaj ležala mrtva matica, pa že približno vemo, iz katerega panja so jo čebele prinesle.

Pri striženju matičnih kril se uporablja za ta namen nalašč pripravljen pihalnik, s katerim se matica brez dotikanja z rokami ulovi na satu in potem pihne v vodo. Ko leze matica iz vode po nastavljenem prstu in stresa krila, da se oprosti vode, se ji desno ali levo krilo

z lahkoto pristriže in na to se matica spusti v panj.

MED — ZDRAVILO.

Že stari narodi so znali ceniti med in njegove lastnosti. Cenili so ga bolj nego ga ceni danes moderna medicina. Osebito medarji so bili naši predniki stari Slovani. Saj jim je bila medica narodna in edina pijača. Danes današnji izpodrivajo to najplemenitejšo hrano in zdravilo razni tvorniški strupi in popački. Narod sicer še pripisuje medu veliko zdravilno moč, a naša medicina je v svoji sodbi v tem zelo, da, včasih smešno oprezna. Na tisoče in tisoče je rastlin, ki so v zdravilstvu pripoznane kot zdravilna zelišča za razne bolezni. Po teh rastlinah pobirajo čebele nektar, najboljši kar rastlina proizvaja. A ni torej gotovo, da je med, ki je najfinejši sok iz zdravilnih rastlin, tudi zdravilo? In redilna vrednost medu? Kdor ga redno uživa, mu da tudi primerno spričevalo. V medu so združene snovi, ki so za človeško telo najpotrebnejše.

Tovariši, čebelarji, zdravniki! Rešite narod bledoličnih, slabokrvnih, neravnih in na duhu slabo razvitih otrok. Razglasite evangelij: »Smrt alkoholu, živ vel med!« —

V. S. — Slov. čebelar št. 6 — 1923.

DVE VPRAŠANJ.

Kaj je vrbak? Je rastlina trajnica, ki cvete rumeno in daja čebelam, kjer raste, obilo paše. Vrbak je hrvaško ime, slovenski se imenuje »zlata rozga«, nemški »Goldraute« ali »Goldrute«, latinski »Solidago serotina.« Natančen popis dobiš v lanskem Slovenskem čebelarju št. 6. na str. 88. Če je komu znano, kje v naši pokrajini raste zlata rozga in kako jo ljudje imenujejo, naj izvoli javiti Čebelarjski zadrugi v Gorici.

Kako odpraviš duh po smrdljivcu (petroleju) iz meda? — Nekemu trgovcu se je izlila v posodo, v kateri je hranil med, mala količina smrdljivca. Med ima sedaj duh po njem. Kdo ve, kako bi se tak duh odpravil oziroma kako in v kakere svrhe se da tak med uporabiti?